

Mert ő nála nemes szív és lélek párosult az önálló gondolkodó észszel. Szellemének emelkedését nem békozta önzés, hiuság nem erőszakolta aberratiókra.

Az eszményi jónak, igaznak, szépnek és nemesnek cultusa sugárzott ki családi életéből, barátságából és hosszas munkálkodásából.

Éppen oly méltó volt tiszteletünkre, mint szeretetünkre.

KÜLÖNFÉLÉK.

Allen Henrik J. a Cambridge-i „Harvard egyetem” tanára, kinek idejövetelét mult füzetünkben jeleztük volt, egyházi főtanácsunkon valósággal megis jelent. A megnyerő modoru jeles tudós kedves emlékeket hagyott maga után s azokkal is távozott el körünkől. A fennebb közlött beszédjén kívül még érdekesnek tartjuk az alábbiakat nyilvánosságra hozni. Ugyanis a főtiszteendő püspök ur által adott ebéden a következő rokonszenves szavakat mondotta

„Uraim! Minthogy én nagy figyelemmel s mély érdeklődéssel hallgattam végig önöknek számos beszédeit, melyekből jóllehet egy szót sem értettem, úgy hiszem illő, hogy önök is meghallgassanak egy olyan beszédet, a melyből, valószínűleg legtöbben szintén egy szót sem értenek. De én ama beszédem mellett, melyet ma szerencsém volt önökhöz intézni, nagyon óhajtanék valamit ama különös és gyöngéd érzelemről szólni, melyet mi Amerikában Magyarország — s annak martyr nemzetére iránt éreztünk, egy olyan nép iránt, melynek osztályrészeül jutott a szabadság ügyéért harcolni és szenvedni. S nem csak ezért rokonszenveztünk önökkel, hanem azért is, mert Magyarhon népe bölcs, türelmes, bátor, kitartó és erős volt követni és felhasználni azokat az új alkalmakat, melyek egy nagy, szabad, értelmes és boldog nemzetté teszik. Én nem vagyok oly idős, mint talán önök közül itt némelyek de arra elég öreg vagyok, hogy lelkileg részt vehettem az önök szenvedéseiben s megpróbáltatásaiban. Élénken emlékezem arra, hogy édes anyám annyira érezte a magyar nemzet fájdalmát s úgy osztozott bánatában, mintha ő is egyike lett volna a magyar hősnőknek. S bizonyára életemnek legkedvesebb pillanata az volt, a mire mindig büszke leszek, midőn szerencsém volt egy oly testülethez beszélni, a melynek tagjai közül többen az önök hős korának emlékei és képviselői.

Allen tanár kedves hitrokonunk aug. 28-án estve vett búcsut tőlünk. A vasuthoz tömegesen kikisértük. Az elváláskor annyira meg volt hatva, hogy könyyekre fakadt. Aug. 28-ról Prágából Kovács János tanárhoz intézett levelében 5 font sterlinget küldött s a többek között ezeket írja: „Kedves barátom! Ide mellékelek egy csekély összeget ama nemes ügy előmozdítására, melyben ön és társai fáradsnak, s mint egy emléktől azon nagy szivességnek, melyel engem fogadtak, s egyszersemind abban a reményben, hogy az én látogatásom közvetlenül még láthatóbb jelét fogja eredményezni amaz érdekeltségnek, melyet bennem felkeltettek“. Az 5 font sterling beadatott az E. K. Tanácshoz, a mi a mi pénzünk szerint = 58 frt és 50 kr. s „Allen Henrik J. alap“ czimen a közpénztárban kezeltetik. Mi megvagyunk győződve arról, hogy nevezett hitrokonunk az amerikai és magyar unitáriusok között fenálló testvéries viszonyt még szorosabbá és állandóbbá teszi.

A kolozsvári unitárius Ekklezsia üdvözlő irata a budapesti unitárius ekklezsiahoz. Ez üdvözlő iratot közöljük abból a viszonyból kifolyólag, melyben a két ekkla egymással állott.

Tiszteletes Szent Ekklezsia!

Kedves atyáinkfiai a Jézus Krisztusban!

A kolozsvári unitárius hitközség nagy lelki örömmel vette a budapesti hittestvérek meghívását a f. évi october hó 2-án tartandó isteni tiszteletre, mely a budapesti unitárius főkegyháznak anyaegyházának szentelő nagy ünnepele leand. Előttünk bár tudva volt e megnyitó ünnepély tartása, de becses meghívásukat olvasván ujjog és ismételten magasztos örömet járta át sziveinket. Nekünk valóban boldogság azt tudnunk, hogy az önök egyháza, melyet anyaekklezsiánk eddig mint leányegyházat keble melegével szeretetteljesen ápolni szerencsés volt, most mint felnőtt léphetik be a keresztyén igazságokért önálló szervezetben küzdő nemes gyülekezetek sorába. Ez érzetünknek kifejezést kívánván adni, becses meghívásuknak megfelelőleg az unitárius egyházi életben nevezetes pontot jelző ünnepélyükön személyes képviseltesselel ohajtunk résztvenni Kóvács László, Éjszaki Károly, és Magyar Géza egyházatanácsos atyáinkfiai által, kiket is szives figyelmükbe és szeretetükbe ajánlunk.

Vajha az önök ünnepele a mai kor felvilágosultságának aegise alatt az összes unitarismusra nézve egy szép és ígérő korszaknak lenne emlékezetes jelzője. Vezérelje az Isten az önök egyházát szebb mezőken, mint a melyeken az anyaegyház dicső őseinek vérüket kellett hullatniok. Az önök jövő munkája és mindnyájunkké, legyen ne a védelem, hanem az építés és alkotás munkája a jézusi elvek diadalra juttatásában, népünk és az egész emberiség boldogítására. Atyafiságos indulattal maradván a Tiszteletes Szent Ekklezsia-nak a kolozsvári unitárius anya ekklezsia nevében

atyafiai az Úrban:

Ferenczi Mózes, Péterfi Dénes, Sárdi József
 egyházi gondnok. lelkész. jegyző.

Kovács János szerkesztő társunknak Londonban való működéséről a „Brit és Külföldi Unitárius Társulat“ titkára Ierson Henrik ur a főt. püspök ur utján az E. K. Tanácshoz intézett levelében a többek között ezeket írja: „Bátran mondhatom, hogyha Kovács ur hosszasan maradt volna itt hogy nagyobb városaink közül egy néhányat meglátogathasson, nagy összeggel tért volna vissza. A mit kapott, minden kérés nélkül gyűlt össze. Ennél fogva ezt ugy lehet tekinteni, mint a szívességnak jelét, mely alkalom adódván rá, mindig kész nyilatkozni.

Képviselőjünknek mindnyájan nagyon örvendettünk, annyival inkább, mivel benne egy régi és kedves barátunkkal találkoztunk. Az ő látogatása az önök egyháza iránt oly érdeket ébresztett fel, a mely meggyőződése szerint gyarapodni fog.“

A kolozsvári ekkla egyik rendes papjává Mózes András abrudbányai lelkész választatott meg, ki a papi és azzal összekötött féltanári állomást közelebről el is foglalja. Szeretettel üdvözljük e szép és fontos álláson!

Nappendruk Kálmán főtanodánk egykori növendéke, oct. 15-én avatatott fel a „Ferencz-József“ magyar kir. tudomány-egyetemen az egyetemes orvos-tudományok tudorává, Szerencsét kívánunk az új tudornak!

Ujabb protestans nagy alapítványok. Gróf Kuun Kocsárd, a nagynevű alapító, a szászvárosi iskolának ismét 4800 frtot adományozott. Hildebrand József, a marosvásárhelyi királyi törvényszék érdemes bírása a marosvásárhelyi ev. ref. főtanodának 1000 frt. erejéig menő életbiztosítását hagyta halála esetére.

Campello gróf. Campello Henrik gróf a római Szentpéter-egyház kanonoka a protestans vallásra tért át.

Ez eset Róma papi köreiből általában a katolikus világban a legnagyobb feltűnést keltette. Még soha sem fordult elő Rómában, hogy egy ily magas méltóságot viselő pap térjen át más vallásra.

A pápa mindent elkövetett, hogy Campello grófot lebeszélje szándékáról, de hasztalan volt minden fáradsága.

Campello most 40 éves s egy régi spalatói nemes család ivadéka. Férfi testvérei tisztelték a pápai gárdában. Egyik rokona hadügyminister volt IX. Pius alatt. Egy másik Campello pedig olasz hadügyminister volt 1867-ben a Battari kabinetjében.

Campelló Henrik grófnak Borremos bibornokhoz intézett levele, melyben elhatározását tudatja vele, — a „Berliner Tageblatt“ szerint — s következő:

Már IX. Pius életének utolsó éveiben meg akartam írni mostani leveletem. De az életes ember s iránta érzett hálámra való tekintet megakadályozták száudékom kivételét. Midőn Pecci pápává lett, az egyházra jobb jövőt reméltek. Reményükben azonban csalatkoztak. Én ma mint keresztény és polgár elődázhatlan kötelezettségemnek teszek eleget. Lelkiismeretem tiltja tovább is oly intézménynek tagja maradni, mely papjait indus kasztokhoz hasonlóan különíti el a polgári társadalomtól.

A napokban Curci könyvének kiátkozása, mely egyszerre az új pápába vetett valamennyi reményt is megsemmisített, tanúsítja, hogy az egyházban a pártgyűlölet kiengesztelhetetlen, daczára, hogy a történelem tanítja, hogy az ily átok inkább sújtja a bírót, mint az ítéltet, mely utóbbinak egyenesen becsületére válik. Az új kiátkozások szemmel láthatólag bizonyítják, hogy a századokig tartó harc nem fog megszűnni soha, s hogy az egyház és állam közti kibékülés, mint azt miúden becsületes keresztény és polgár képzelheti, lehetetlen.

Ha a papság nyakasságból minden elégségséges okok nélkül folytatja a harczot, s nem veszi tekintetbe az ebből származó társadalmi károkat s nem gondol a keresztény eszmék vereségére, melyeket egyenesen harcza által okoz, kénytelenek vagyunk beismerni, hogy e vaksághoz hasonló példát csupán a zsidóságnál találunk. A tényállás ezen megismerése megszünteté eddigi előítéleteimet. Én ezért kilépek a római klerus soraiból, hogy mátol fogva Krisztusnak tiszta, hamisíthatatlan evangéliuma mellett küzdjek fogadalomhoz híven, megnyugtató lelkiismeretemet, hogy nyílt homlokkal, habozás nélkül vallhassam magamat kereszténynek és olasz polgárnak a hazaárulás álarca nélkül.

Nagyméltóságod elhatározásomat sem fogja sem titkos indokoknak sem talán kielégítetlen nagyravágásnak, sem szenvedett igazságtalanságokért bosszúnak tulajdonítani. Nekem nincs panaszom eddigi káptalani kollegáimnak egyike ellen sem, közlök mindegyikről kivétel nélkül kedvesen fogok megemlékezni. A világ első templomának káptalani méltóságát oly nagyra be-

csültem, hogy semmiféle nagyravágyás nem csábított más tisztességek utáni törekvése. Mai lépésekre mindenek előtt az eredeti kereszténységnek tanulmányozása vezetett, valamint Rosmini, Gioberti, Vertuza és Desanctis művei.

Kérem tehát nagyméltóságodat sziveskedjék közölni a pápával önkényes lemondásomat a vatikáni bazilika kanonokságáról, azt azonban soha sem fogom eltűnri, hogy visszalépésemet összevegyítsék azon számos titkos fondorkodásoknak áidozatul esettekével, kiket a lemondásra kényszerítettek, mint nem régen is egyik kitudó, de sorscapásoktól üldözött kollegámat. Tíz évi érett meggondolás, végnélküli küzdelmek és csalódások után Isten és Krisztus előtt, ki felettünk itélni fog, esküszöm, hogy e komoly lépést minden melléktekinet nélkül, csupán lelkiismeretem megnyugtatóására teszem, melyről főrangú lelkészek tanuskodhatnak, kikkel sokáig bizalmasan társalogtam ez ügyről.

Jól tudom, hogy a vatikán s a benne uralkodó kamarilla által fizetett lapok a legkegyetlenebbül fognak üldözni, de azt is tudom, hogy ez eljárást már régóta általános megvetéssel fogadják. Ezért én csendes hallgatással fogok válaszolni s az imával, hogy adjon Isten nekem sok követőt azok között, kik hozzám hasonlóan ifjúságukban megcsalva, tulajdon rabszolgaságuk bilincseit fáradtan vonszolják egész életükön keresztül, kikhez a tudományak világa is alig hathat el, s kik a folytonos csalódásokat, a legfájdalmasabb szorongatásokat és leggonoszabb elnyomást, alig képesek elviselni. Engem csak a sir nyugalma fog megszabadítani a külső s belső küzdelmektől. De egy jobb második életnek boldog hallhatatlansága maga kárpótól a szenvedett kimondhatlan kinokért.

Róma, 1881. sept. 13. — Méltóságodnak tisztelője:

Campello Henrik gróf.

ARANY-KÖNYV.

A Budapesten alapítandó unitárius rendes lelkészi állomásra s állandó imaházra tett kegyes adományok.

VII. Közlemény.

Berde Mózes Kolozsvártt 25 frt. Dimény Zsigmond H.-Sz.-Pál 5 frt. Incze József N.-Ajta 2 frt. Id. Zsakó István Toroczko 2 frt. Horváth György Bögöte 4 frt. Szabó József Debreczen 2 frt. Szász Ádám Kolozsvártt 50 frt. Váradi Károly 15 frt. Gothárd Sándor Szovátt 5 frt.

Kovácsi Antalné urasszony 412 számú gyűjtő ivén: Vécsei Sámuel 20 frt. Ürmösi Lajos 10 frt. Farkas József 5 frt. Ifj. Lászlóczki Sámuel 5 frt. Özv. Székely Elekné (Tordáról) 5 frt. Kovácsi Antalné 5 frt. Együtt 50 frt.

A kolozsvári tan. ifjúságtól: Vas Zsigmond 50 kr. Hütter Antal 1 frt. Kriza Ferencz 40 kr. Gothárd József 50 kr. Murvai István 30 kr. Kanyaró Ferencz 1 frt. Sárdi Gyula 20 kr. Székely Zsigmond 1 frt. Nyiredi Géza 50 kr. Nyiredi Jenő 40 kr. Kovács Gábor 50 kr. Pápai István 50 kr. Góncz Mihály 15 kr. Binder János (tanító) 1 frt 50 kr. Boros Sándor 20 kr. Borbély Máté 20 kr. Koncsag Victor 10 kr. Sebes Lajos 30 kr. X—Y 20 kr. N. N. 10 kr. Veress Sándor 20 kr. Kaufmann Sándor 30 kr. Barabás Dénes 10 kr. Tompa János 20 kr. Tompa Kamil 20 kr. Barabás Károly 10 kr. Strobel Wilibald 1 frt. Duha Sándor 20 kr. Hutflesz Victor 1 frt. Hutflesz Károly 1 frt. Hunvald Henrich és Sándor 20 kr. Teutsch Herbert 1 frt. Molnár Jenő 2 frt 50 kr. Molnár Sándor 2 frt 50 kr. Szigethi Béla 20 kr. Biró György 15 kr. Frankis István 11 kr. Németh István 50 kr. Péter János 20 kr. Adorján Domokos 1 frt.